

Σουλινάς

Summary :

Λιμάνι στο Δούναβη με μεγάλη εμπορική και ναυτιλιακή κίνηση, ιδίως μετά το 1856, οπότε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δουνάβεως ξεκίνησε τεχνικά έργα στο στόμιο του ποταμού. Ιδιαίτερως ισχυρή, δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά, η ελληνική παροικία της πόλης είχε εκκλησία και σχολεία αρρένων και θηλέων. Η κοινότητα παρήκμασε, όπως άλλωστε όλη η πόλη, στα Μεσοπολεμικά χρόνια λόγω της μείωσης της κίνησης των ποταμόπλοιων, καθώς και της ισχυροποίησης του ανταγωνιστικού λιμανιού της Κωνσταντζας.

Other Names

Σουληνάς, Sulina

Geographical Location

βορειοδυτικά παράλια Ευξείνου Πόντου

Historical Region

Δοβρουτσά

Administrative Dependence

νομός Τούλτσας

1. Ανθρωπογεωγραφία

Ο Σουλινάς βρίσκεται στο κεντρικό από τα τρία στόμια του Δούναβη, στο δέλτα του μεγάλου ποταμού. Βρέχεται στα βόρεια και ανατολικά από τη Μαύρη Θάλασσα, στα νότια από απέραντα τέλματα και στα δυτικά από το Δούναβη. Κατά το 19ο αιώνα, η πόλη συνδεόταν με το εσωτερικό της Ρουμανίας μόνο μέσω του ποταμού και, συνεπώς, αποκλειόταν όταν αυτός πάγωνε.¹ Ακόμα και σήμερα η πόλη προσεγγίζεται μόνο μέσω του Δούναβη.

Δεν έχει ερμηνευθεί ακόμη με βεβαιότητα η προέλευση της ονομασίας «Σουλινάς». Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο, αποτελεί παραφθορά του αρχαιοελληνικού «Σωλήν», ενώ άλλοι θεωρούν ότι προέρχεται από την τουρκική λέξη “su”, που σημαίνει νερό.²

Ο οικισμός υπήρχε από τα Μεσοβυζαντινά χρόνια, αλλά ουσιαστικές πληροφορίες έχουμε από τα μέσα του 19ου αιώνα. Τότε ο Σουλινάς ήταν ένα μικρό χωριό Ελλήνων κυρίως από τα Ιόνια νησιά, Ρώσων (Κοζάκων) και λίγων Μαλτέζων. Χάρη στην ανάπτυξη που γνώρισε το λιμάνι μετά τη συνθήκη των Παρισίων (1856), ο πληθυσμός αυξήθηκε σημαντικά. Το 1880 ο πληθυσμός της ανερχόταν στους 1.800 μόνιμους κατοίκους, από τους οποίους οι περισσότεροι ήταν Έλληνες (1.065), ενώ ακολουθούσαν οι «Οθωμανοί» (312) και οι Ρώσοι (72). Στις περιόδους μεγάλης κίνησης του λιμανιού, ο αριθμός των κατοίκων αυξανόταν στους 6.000, εκ των οποίων τα ¾ ήταν Έλληνες, ναυτικοί και λιμενεργάτες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την ενσωμάτωση της πόλης στη Ρουμανία, το 1878, ο αριθμός των Ρουμάνων αυξήθηκε σημαντικά, χάρη και στην εγκατάσταση πολλών διοικητικών υπαλλήλων, ενώ δεν έλειψαν και οι πιέσεις στους υπόλοιπους ορθόδοξους κατοίκους να λάβουν τη ρουμανική υπηκοότητα. Οι Έλληνες πάντως συνέχισαν να συνιστούν σταθερά τη σημαντικότερη εθνότητα στην πόλη (περίπου το 60% του πληθυσμού). Έτσι, το 1889 από τους 3.986 μόνιμους κατοίκους, Έλληνες ήταν οι 2.399, ενώ άτομα από πλήθος άλλες εθνότητες και θρησκευτικές ομάδες, Αυστριακοί, Άγγλοι, Ιταλοί, Ρώσοι, Ρώσοι παλαιόπιστοι (λιποβάνοι) και μουσουλμάνοι, συμπλήρωναν τον πληθυσμιακό χάρτη της πόλης.³

Οι περισσότεροι Έλληνες κατάγονταν από την Κεφαλλονιά και την Ιθάκη, λιγότεροι από τη Μύκονο, ενώ αρκετοί από την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Ανατολική Θράκη). Κυρίαρχη γλώσσα ήταν η ελληνική, που τη μιλούσαν ακόμα και οι Ρουμάνοι και οι Δυτικοευρωπαίοι, ενώ γενικότερα η πόλη χαρακτηριζόταν από έντονη ελληνική παρουσία σε όλους τους τομείς.⁴

Σουλινάς

Κατά τα Μεσοπολεμικά χρόνια ο Σουλινάς γνώρισε δημογραφική στασιμότητα, επακόλουθο της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την κάμψη της κίνησης του λιμανιού. Σημαντικό τμήμα των κατοίκων μετεγκαταστάθηκε αλλού στη Ρουμανία ή, στην περίπτωση των Ελλήνων, στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα στις αρχές της δεκαετίας του 1930 οι Έλληνες να αριθμούνται σε 1.000 άτομα, σε σύνολο 5.000 κατοίκων. Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε και στα Μεταπολεμικά χρόνια, με αποτέλεσμα από τον άλλοτε συμπαγή ελληνικό πληθυσμό του Σουλινά να παραμένουν στην πόλη λίγες μόνο οικογένειες.⁵

2. Ιστορία

Μικρή σκάλα κατά τα Μεσοβυζαντινά χρόνια και αργότερα, το 14ο αιώνα, [γενοβέζικο](#) λιμάνι κατοικούμενο από ελάχιστους ναυτικούς, πειρατές και ψαράδες, απέκτησε μεγαλύτερη σημασία από το 18ο αιώνα, όταν οι Οθωμανοί έχτισαν ένα φάρο για να διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ [Κωνσταντινούπολης](#) και παραδουνάβιων ηγεμονιών, κύριων σιτοβολώνων, εκείνη την περίοδο, της οθωμανικής πρωτεύουσας.⁶

Χάρη στην υπογραφή της συνθήκης της Αδριανούπολης (2 Σεπτεμβρίου 1829),⁷ που απελευθέρωσε το εμπόριο των δημητριακών στο Δούναβη, ο Σουλινάς, υπό ρωσικό έλεγχο πια, απέκτησε μεγαλύτερη σημασία. Τα μεγάλα ιστιοφόρα δεν μπορούσαν, λόγω της χαμηλής στάθμης των νερών του ποταμού, να ταξιδέψουν με πλήρες φορτίο προς τη [Βραί'λα](#) και το [Γαλάτσι](#), που ήταν και τα μεγάλα εξαγωγικά κέντρα της Βλαχίας και της Μολδαβίας, και γι' αυτό αναγκάζονταν να μεταφορτώνουν σε μικρότερα ποταμόπλοια (σλέπια) μέρος τουλάχιστον του φορτίου τους. Οι ιδιοκτήτες και το πλήρωμα αυτών των πλοίων ήταν σχεδόν πάντα Έλληνες.⁸

Ακόμα ουσιαστικότερη ανάπτυξη θα συντελεστεί ωστόσο μετά την υπογραφή της συνθήκης των Παρισίων (1856), με την οποία έληξε ο Κριμαϊκός πόλεμος. Ένας από τους όρους της συνθήκης καθόριζε ότι μια επιτροπή που θα συστηνόταν, η [Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δουνάβειος](#) (C.E.D.), θα εκτελούσε έργα στο στόμιο για να καταστήσει τον ποταμό πλεύσιμο και από μεγαλύτερα πλοία. Όπως είναι φυσικό, η Επιτροπή έδωσε εργασία σε πλήθος κατοίκων της περιοχής, ενώ χάρη και στη βελτίωση των λιμενικών εγκαταστάσεων αυξήθηκε πάρα πολύ η ναυτιλιακή και εμπορική κίνηση του Σουλινά. Φυσικά, τα τεχνικά έργα διευκόλυναν την είσοδο στο Δούναβη σε μεγάλο αριθμό «ξένων», δηλαδή μη ελληνικών πλοίων, και οδήγησαν σε οξύτερο ανταγωνισμό. Πάντως, η ποταμοπλοΐα παρέμεινε κατά βάση σε ελληνικά χέρια. Η ανάπτυξη του Σουλινά βοηθήθηκε και από την ανακήρυξή του, το 1870, σε [ελεύθερο λιμάνι](#) από την οθωμανική κυβέρνηση.⁹

Ο Ρωσο-οθωμανικός πόλεμος του 1877-1878 οδήγησε σε μεγάλες αλλαγές. Η πόλη, όπως άλλωστε όλη η περιοχή της [Δοβρουτσάς](#), τέθηκε αρχικά υπό ρωσικό έλεγχο και με τη συνθήκη του Βερολίνου ενσωματώθηκε στη Ρουμανία. Η πόλη καταλήφθηκε από τους Βούλγαρους το 1916, ενώ κατά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο γνώρισε μεγάλες καταστροφές εξαιτίας αεροπορικών βομβαρδισμών.¹⁰

3. Οικονομία

3.1. Αγροτική παραγωγή – Αλιεία

Το έδαφος γύρω από το Σουλινά, ελώδες και γεμάτο μικρές λίμνες και ποταμάκια, ήταν απρόσφορο τόσο για γεωργική καλλιέργεια όσο και για την κτηνοτροφία. Συνεπώς, μόνο η αλιεία αναπτύχθηκε και αξιοσημείωτο τμήμα των κατοίκων, κυρίως των Ρώσων και των Οθωμανών, απασχολούνταν σε αυτό τον τομέα. Μέρος από τα ψάρια και το χαβιάρι εξαγόταν.¹¹

3.2. Βιοτεχνία – Βιομηχανία

Το 1866 οργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα νεώριο, που λειτουργούσε μόνο για να επισκευάζει ποταμόπλοια και ρυμουλκά της Επιτροπής. Στα τέλη του 19ου αιώνα είχαν ιδρυθεί και κάποιες άλλες μικρές βιομηχανικές εγκαταστάσεις, όπως ένα σιδηρουργείο και ένα εργοστάσιο καθαρισμού νερού, αλλά η πόλη δεν κατέστη ποτέ αξιόλογο βιομηχανικό κέντρο.¹²

Σουλινάς

3.3. Εμπόριο – Ναυτιλία

Η εντόπια παραγωγή ήταν, όπως αναφέραμε, ασήμαντη και δεν κάλυπτε ούτε τις ανάγκες των κατοίκων της πόλης· κατά συνέπεια, όλα τα απαραίτητα τρόφιμα, καθώς και τα προϊόντα που ήταν αναγκαία για την ποταμοπολίτεια (λάδι, κάρβουνο) εισάγονταν. Οι Έλληνες είχαν υπό τον έλεγχό τους το εισαγωγικό εμπόριο, το οποίο ωστόσο δεν ήταν αξιόλογο, μια και ο πληθυσμός ήταν μικρός, ενώ η επικοινωνία με το εσωτερικό της χώρας ήταν δυσχερής, έως και αδύνατη, όταν πάγωνε ο ποταμός.

Η μεγάλη σημασία του Σουλινά οφειλόταν αποκλειστικά και μόνο στη μεταφορά, με ποταμόπλοια, των σιτηρών, του καλαμποκιού, της σίκαλης και του κριθαριού, από τις άλλες επαρχίες της Ρουμανίας και στη φόρτωσή τους στα ατμόπλοια και ιστιοφόρα που περίμεναν στο λιμάνι. Για πολλά πλοία θαλάσσης μεγάλης χωρητικότητας ο Σουλινάς ήταν το μόνο λιμάνι στο Δούναβη που μπορούσαν να αγκυροβολήσουν, λόγω του σχετικά μεγάλου βάθους των νερών εκεί, χάρη και στα έργα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Στο λιμάνι, όπως άλλωστε σε όλο τον Κάτω Δούναβη, κυριαρχούσαν τα σιδηρένια ποταμόπλοια, τα σλέπια, ναυπηγημένα στην Ουγγαρία, την Αυστρία ή την Αγγλία, πολύ συχνά με ελληνική σημαία. Ακόμα και το 1911 –δηλαδή μερικά χρόνια μετά τις πιέσεις της ρουμανικής κυβέρνησης προς τους Έλληνες ιδιοκτήτες να αλλάξουν σημαία στα πλοία τους– ο υπό ελληνική σημαία στόλος ήταν ο δεύτερος στο λιμάνι, ενώ και πολλά ποταμόπλοια με οθωμανική και ρουμανική σημαία ήταν ελληνόκτητα.

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι, παρά την ολοένα αυξανόμενη σημασία του Σουλινά για την εξαγωγή των δημητριακών, ελάχιστοι Έλληνες μεγαλέμποροι και πλοιοκτήτες είχαν την έδρα των επιχειρήσεών τους εκεί, καθώς ήταν προσηγορότερο να διαμένουν στη Βραίλα ή στο Γαλάτσι προκειμένου να βρίσκονται πιο κοντά στις σιτοπαραγωγές περιοχές της Ρουμανίας. Διατηρούσαν βέβαια ναυτιλιακά και εμπορικά γραφεία και πρακτορεία στην πόλη.

Χαρακτηριστική περίπτωση ναυτιλιακού πράκτορα και εφοπλιστή της πόλης ήταν ο γεννημένος στην Προκόννησο του Μαρμαρά Νικόλαος Κυριακίδης (1869-1935), που αντιπροσώπευε πολλούς αγγλικούς ασφαλιστικούς οίκους.¹³

4. Κοινωνία – Θεσμοί – Διοίκηση

4.1. Διοίκηση

Κατά την Οθωμανική περίοδο ο Σουλινάς ήταν έδρα του ομώνυμου **καϊμακαμλικιού**, που υπαγόταν στο **μουτεσαριφλίκι** της **Τούλτσας**. Συνεπώς έδρευαν στην πόλη οι αντίστοιχες αρχές, όπως και ένας Οθωμανός λιμενάρχης, συνήθως Έλληνας στην καταγωγή. Μετά την ενσωμάτωση της Δοβρουτσάς στη Ρουμανία το 1878 ο Σουλινάς αποτέλεσε πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας (plasa), τμήματος του νομού (județ) της Τούλτσας.¹⁴

Οι Έλληνες είχαν οργανωθεί σε κοινότητα από το 1866, δηλαδή από τότε που ξεκίνησαν την οικοδόμηση ξεχωριστής ελληνικής ορθόδοξης εκκλησίας. Καθώς μέχρι σήμερα δεν έχει βρεθεί έντυπος ή χειρόγραφος κοινοτικός κανονισμός, δε γνωρίζουμε με λεπτομέρειες τον τρόπο διοίκησης της κοινότητας. Από έγγραφα ωστόσο εξάγεται ότι για όλες τις κοινοτικές υποθέσεις, τόσο εκείνες που αφορούσαν την εκκλησία όσο και για τα σχολεία, υπεύθυνη ήταν μια πενταμελής κοινοτική επιτροπή ή εφορεία.

4.2. Κοινωνική διαστρωμάτωση

Οι περισσότεροι κάτοικοι της πόλης, ιδίως οι Έλληνες, ήταν ναυτικοί και εργάτες που συμμετείχαν στη φόρτωση των δημητριακών στα πλοία που κατέπλεαν στο Σουλινά, ή εργάζονταν στα διάφορα ποταμόπλοια. Έλληνες ήταν και οι πλοηγοί (πιλότοι) του ποταμού που εργάζονταν στο Δούναβη και διέμεναν στο Σουλινά. Μόνο από τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα αυξήθηκε ο αριθμός των Ρουμάνων πιλότων. Τέλος, αρκετοί Έλληνες ήταν έμποροι, πλοιοκτήτες, ναυτιλιακοί

Σουλινάς

πράκτορες, αλλά και γιατροί, φαρμακοποιοί και υπάλληλοι. Έμποροι, πλοιοκτήτες και γιατροί ήταν συνήθως οι επιτροπείς της ελληνικής κοινότητας.

Επίσης, οι Ρώσοι και οι μουσουλμάνοι εργάζονταν ως ψαράδες, ενώ οι Ρουμάνοι ήταν συνήθως διοικητικοί υπάλληλοι. Τέλος, πολλοί Άγγλοι, Αυστριακοί, Γάλλοι και Ιταλοί ήταν υπάλληλοι, τόσο διοικητικοί όσο και τεχνικοί, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δουνάβεως, καθώς αυτές οι χώρες ασκούσαν την ισχυρότερη επιρροή στη διοίκησή της.

4.3. Θρησκεία

Από τις αρχές ή τα μέσα του 19ου αιώνα υπήρχε στο Σουλινά ένας παλιός μικρός ορθόδοξος ναός, όπου εκκλησιάζονταν τόσο οι Έλληνες όσο και οι Κοζάκοι της περιοχής. Ωστόσο, δεν έλειπαν τα επεισόδια ανάμεσα στις δύο κοινότητες και γι' αυτό το λόγο επενέβη ο πατριαρχικός [μητροπολίτης Δρύστρας](#) και επέβαλε να χωριστεί το οικόπεδο της εκκλησίας και να οικοδομηθούν δύο ξεχωριστοί ναοί.

Στις 15 Μαΐου 1866 ο σουλτάνος εξέδωσε [φιρμάνι](#), με το οποίο έδωσε την άδεια να ανεγερθεί ένας ελληνικός ναός στη θέση του παλαιού. Η εκκλησία, αφιερωμένη στον Άγιο Νικόλαο, θεμελιώθηκε στις 14 Οκτωβρίου 1866 και η οικοδόμησή της ολοκληρώθηκε το 1867. Για την ανέγερσή της συνέδραμαν οι πλουσιότεροι Έλληνες έμποροι και πλοιοκτήτες της πόλης, όπως ο Ιθακήσιος εφοπλιστής [Ιωάννης Θεοφιλάτος](#) και ο Σπυρίδων Β. Βλασσόπουλος.¹⁵

Στο Σουλινά υπάρχουν και άλλοι δύο ορθόδοξοι ναοί, που, όπως και ο ελληνικός, είναι αφιερωμένοι στον Άγιο Νικόλαο. Ο ένας από τους δύο χτίστηκε μετά το 1910 και είναι ο καθεδρικός ναός της πόλης. Υπάρχει ακόμα μία καθολική εκκλησία, ενώ το αγγλικανικό ναύδριο και το τζαμί κατεδαφίστηκαν μεταπολεμικά.¹⁶

5. Εκπαίδευση – Σύλλογοι

Ήδη κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο έγινε προσπάθεια να οργανωθούν ελληνικά [σχολεία](#) στην πόλη. Το 1875, η τοπική «Ελληνική Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα», με τη συνδρομή και των ελληνικών προξενικών αρχών, είχε συστήσει αρρεναγωγείο, ενώ είχε σκοπό να προχωρήσει και στην ίδρυση παρθεναγωγείου.¹⁷

Κατά τα χρόνια του Ρωσο-οθωμανικού πολέμου του 1877 τα σχολεία αντιμετώπισαν πολλά προβλήματα και το 1881 βρισκόνταν σε αποδιοργάνωση. Παρά ταύτα, η κοινότητα κατόρθωσε να τα αναδιοργανώσει και από τα μέσα της δεκαετίας λειτουργούσαν σε νεόδμητα κτήρια ένα αρρεναγωγείο με 5 τάξεις και ένα παρθεναγωγείο με 6 τάξεις, ενώ υπήρχε και νηπιαγωγείο. Το σχολικό έτος 1891-1892 είχαν εγγραφεί στο αρρεναγωγείο 88 μαθητές και στο παρθεναγωγείο 106 μαθήτριες.¹⁸

Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι η επιτροπή της ελληνικής κοινότητας δυσκολεύτηκε να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν με την προσάρτηση της Δοβρουτσάς στο εθνικό κράτος της Ρουμανίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι το κοινοτικό αρρεναγωγείο είχε κλείσει για σύντομο χρονικό διάστημα το 1882 εξαιτίας της απόφασης της επιτροπής να καταργήσει τη διδασκαλία των ρουμανικών, κάτι που προκάλεσε την άμεση αντίδραση του ρουμανικού Υπουργείου Εκπαίδευσης.¹⁹

Η ομαλή λειτουργία των κοινοτικών εκπαιδευτηρίων, που το επίπεδό τους αντιστοιχούσε σε εκείνο των δημοτικών σχολείων και των πρώτων τάξεων των σχολαρχείων του ελληνικού κράτους, διακόπηκε το 1905. Εκείνο το έτος, στο πλαίσιο των πιέσεων της ρουμανικής κυβέρνησης προς τους Έλληνες της χώρας και της διακοπής των ελληνορουμανικών διπλωματικών σχέσεων, λόγω του μακεδονικού ζητήματος, τα δύο κοινοτικά σχολεία έκλεισαν.²⁰ Όμως, μετά την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων, το 1911, επαναλειτούργησαν.

Ωστόσο, η παρακμή της κοινότητας και η μεγάλη μείωση του αριθμού των Ελλήνων της πόλης, σε συνδυασμό με τη φωτιά του 1932, που αποτέφρωσε το σχολικό κτήριο, προξένησαν πολλά προβλήματα στην ομαλή λειτουργία των δύο ελληνικών

Σουλινάς

σχολείων. Το 1936 η επιτροπή της κοινότητας υποχρεώθηκε να ζητήσει τη χρηματική συνδρομή της ελληνικής κυβέρνησης, αίτημα που έγινε αποδεκτό, αλλά χωρίς να καθιερωθεί σε μόνιμη βάση.²¹

Το δίκτυο των ρουμανικών δημόσιων σχολείων οργανώθηκε με καθυστέρηση στη Δοβρουτσά, με αποτέλεσμα να ιδρυθούν και στο Σουλινά πολλά ιδιωτικά πρωτοβάθμια σχολεία, τόσο αρρένων όσο και θηλέων, κυρίως από καθολικούς κύκλους. Πάντως, κατά τα Μεσοπολεμικά χρόνια, συστάθηκε και κρατικό ρουμανικό λύκειο.²²

Πέρα από την Ελληνική Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα, που προαναφέρθηκε, στο Σουλινά συστάθηκαν και άλλοι σύλλογοι, όπως η φημισμένη σε όλη τη Ρουμανία Ελληνική Λέσχη, με ιδιόκτητο κτήριο, και ο Φιλόπτωχος Σύλλογος Ελληνίδων Κυριών, που αντιμετώπιζε τις υλικές ανάγκες των φτωχότερων στρωμάτων της παροικίας.²³

6. Εκδοτική δραστηριότητα

Ελάχιστες είναι οι μαρτυρίες που έχουμε για λειτουργία τυπογραφείων στο Σουλινά πριν από την ενσωμάτωση της πόλης στη Ρουμανία. Ωστόσο, από έμμεσες πηγές συνάγεται ότι ίσως εκεί, γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 1870, κυκλοφόρησε η πρώτη εφημερίδα στη Δοβρουτσά με τον τίτλο *Στραβοπόδης*, πιθανότατα σατιρικού περιεχομένου. Μετά το 1878, κυκλοφόρησε για σύντομο χρονικό διάστημα μία ακόμα ελληνική εφημερίδα με τον τίτλο *Δούναβης*. Λειτουργούσε επίσης το ελληνικό τυπογραφείο-βιβλιοπωλείο του Γεράσιμου Αυγερινού.²⁴ Από τις αρχές του 20ού αιώνα εκδίδονταν, ανά διαστήματα, και ρουμανικές εφημερίδες, συνήθως βραχύβιες.

1. Για μια περιγραφή του φυσικού περιβάλλοντος γύρω από το Σουλινά βλ. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1890, Υποπρόξενος Σουλινά, Ν.Ε. Καμμένος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35, 26/03/1889.

2. Κουρελάρου, Β. π., *Οι Εκκλησίες των Ελληνικών Κοινοτήτων της Ρουμανίας τον ΙΘ' αιώνα* (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2004), σελ. 36. Μαρκοπούλου, Μ., *Οι Κεφαλήνες και οι Ιθακήσιοι στη ναυτιλία του Δουνάβεως* (Αθήνα 1967), σελ. 22.

3. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1880, Υποπρόξενος Σουλινά Νικολάου, προς Γενικό Πρόξενο Βουκουρεστίου Κλέωνα Ραγκαβή, αρ. 4, 4/16-01-1880, φάκ. 58/1, 1890, Υποπρόξενος Σουλινά, Ν.Ε. Καμμένος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35, 26/03/1889. Βλ. και Covaceff, P., *Cimitirul viu de la Sulina* (Constanța 2003), σελ. 201-202. Το 1899, σύμφωνα με τα στοιχεία της επίσημης απογραφής του ίδιου έτους, ο αριθμός των Ελλήνων είχε μειωθεί στους 2.313, σε σύνολο 6.145 κατοίκων. Ωστόσο, η απογραφή πραγματοποιήθηκε με κριτήριο την υπηκοότητα και, συνεπώς, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αρκετοί Έλληνες στο γένος καταγράφηκαν στους Οθωμανούς υπηκόους, βλ. Colescu, L., *Recensământul general al Populației României. Rezultate definitive* (București 1905), σελ. 90.

4. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1890, Υποπρόξενος Σουλινά, Ν.Ε. Καμμένος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35, 26/03/1889. Μυθιστορηματική απεικόνιση τόσο του εθνοτικού μωσαϊκού της πόλης όσο και του κυρίαρχου ελληνικού χαρακτήρα της συνιστά το πεζογράφημα του Ε. Bart *Europolis* (București 1933).

5. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 29/5, 1936, Ελληνική Κοινότης Σουλινά Ρουμανίας, προς Υπουργόν των Εξωτερικών, αρ. 241, 28/07/1936. Το 1973 στο Σουλινά κατοικούσαν μόλις 4.374 άτομα, βλ. Cucu, V., *Romania. Cartea de vizită a orașelor* (București 1973), σελ. 389-390.

6. Κουρελάρου, Β. π., *Οι Εκκλησίες των Ελληνικών Κοινοτήτων της Ρουμανίας τον ΙΘ' αιώνα* (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2004), σελ. 36.

7. Με τη συνθήκη της Αδριανούπολης τερματίστηκε ο νικηφόρος για τους Ρώσους πόλεμος εναντίον των Οθωμανών (1828-1829). Σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης, περιοχές της Βεσσαραβίας, της Δοβρουτσάς και του Καυκάσου ενσωματώθηκαν στη Ρωσική Αυτοκρατορία, ενώ αναγνωρίστηκε η αυτονομία των παραδουνάβιων ηγεμονιών, δηλαδή της Βλαχίας και της Μολδαβίας, και απελευθερώθηκε το εμπόριο τους.

8. Φωκάς, Σ., *Οι Έλληνες εις την ποταμοπολίαν του Κάτω Δουνάβεως* (Θεσσαλονίκη 1975), σελ. 83-87. Χαρλαύτη, Τζ., *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας 19ος -20ός αιώνας* (Αθήνα 2001), σελ. 175-176. Όλη αυτή η διαδικασία ονομαζόταν «λίμπο» ή «λιμπάρισμα».

Σουλινας

9. Καρδάσης, Β., Από του ιστίου εις τον ατμόν. Ελληνική εμπορική ναυτιλία 1858-1914 (Αθήνα 1993), σελ. 119-123.
10. Καρδάσης, Β., Από του ιστίου εις τον ατμόν. Ελληνική εμπορική ναυτιλία 1858-1914 (Αθήνα 1993), σελ. 122-123.
11. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1880, Υποπρόξενος Σουλινας Νικολάου, προς Γενικό Πρόξενο Βουκουρεστίου Κλέωνα Ραγκαβή, αρ. 4, 4/16-01-1880, φάκ. 58/1, 1890, Υποπρόξενος Σουλινας, Ν.Ε. Καμμένος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35, 26/03/1889.
12. *Ancheta Industrială din 1901-1902, Industria Mare* (București 1902), σελ. 51.
13. Χαρλαύτη, Τζ., Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας 19ος-20ός αιώνας (Αθήνα 2001), σελ. 176-178. Χαρλαύτη, Τζ. – Χαριτάτος, Μ. – Μπενέκη, Ε., Πλωτώ. Έλληνες καραβοκύρηδες και εφοπλιστές από τα τέλη του 18ου αιώνα έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Αθήνα 2002), σελ. 319.
14. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1880, Υποπρόξενος Σουλινας Νικολάου, προς Γενικό Πρόξενο Βουκουρεστίου Κλέωνα Ραγκαβή, αρ. 4, 4/16-01-1880, φάκ. 58/1, 1890, Υποπρόξενος Σουλινας, Ν.Ε. Καμμένος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35, 26/03/1889.
15. Κουρελάρου, Β. π., Οι Εκκλησίες των Ελληνικών Κοινοτήτων της Ρουμανίας τον ΙΘ' αιώνα (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2004), σελ. 38-39.
16. Covaceff, P., *Cimitirul viu de la Sulina* (Constanța 2003), σελ. 38-42, 44-46.
17. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 77/2, 1875, Ελληνική Φιλελευθέρη Αδελφότης Σουλινας, προς Υπουργείο Εξωτερικών, αρ. 4, 23 Ιανουαρίου 1875. Βέλια, Η.Δ., "L'instruction aux communautés grecques de Roumanie (1869-1878)", *Balkan Studies* 16 (1975), σελ. 11. Σύμφωνα με μια ρουμανική μονογραφία, το ελληνικό παρθεναγωγείο συστάθηκε το 1865, βλ. Râșcanu, G., *Istoricul învățământului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre* (București 1906), σελ. 197.
18. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1890, Υποπρόξενος Σουλινας, Ν.Ε. Καμμένος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35, 26/03/1889. Râșcanu, G., *Istoricul învățământului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre* (București 1906), σελ. 197.
19. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 29/3, 1882, Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου, Στ. Α. Αντωνόπουλος, προς Υπουργείον Εξωτερικών, αρ. 35/7, 19 Ιανουαρίου 1882.
20. Υπουργείον Εξωτερικών, Διπλωματικά Έγγραφα κατατεθέντα εις την Βουλήν υπό του επί των εξωτερικών υπουργού (Αθήνα 1906), σελ. 38-39. Σφέτας, Σ., «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνο-ρουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)», *Μακεδονικά* 33 (2001-2002), σελ. 42-43.
21. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 29/5, 1936, Ελληνική Κοινότης Σουλινας Ρουμανίας, προς Υπουργόν των Εξωτερικών, αρ. 241, 28/07/1936.
22. Râșcanu, G., *Istoricul învățământului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre* (București 1906), σελ. 197, 238. Rădulescu, A. – Bitoleanu, I., *Istoria Dobrogei* (Constanța 1998), σελ. 443.
23. Μαρκοπούλου, Μ., Οι Κεφαλλήνες και οι Ιθακήσιοι στη ναυτιλία του Δουνάβεως (Αθήνα 1967), σελ. 25.
24. Zamfir, C.D. – Georgescu, O., *Presa dobrogeană. Bibliografie comentată și adnotată (1879-1980)* (Constanța 1985), σελ. 140, 293-294. Βλ. επίσης Μαρκοπούλου, Μ., Οι Κεφαλλήνες και οι Ιθακήσιοι στη ναυτιλία του Δουνάβεως (Αθήνα 1967), σελ. 25. Πάντως, μέχρι σήμερα δεν έχει εντοπιστεί κάποιο ελληνικό βιβλίο που να τυπώθηκε κατά το 19ο αιώνα στο Σουλινας, βλ. Πολέμη, Π., *Ελληνική Βιβλιογραφία 1864-1900*, Εισαγωγή, συντομογραφίες, ευρετήρια (Αθήνα 2006).

Bibliography :

Σουλινας

	Χαρλαούτη Τ. , <i>Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας, 19ος-20ός αιώνας</i> , Νεφέλη, Αθήνα 2001
	Καρδάσης Β. , <i>Από του ιστίου εις τον ατμόν. Ελληνική εμπορική ναυτιλία 1858-1914</i> , Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα 1993
	Râșcanu G. , <i>Istoricul invăță amântului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre</i> , București 1906
	Rădulescu A., Bitoleanu I. , <i>Istoria Dobrogei</i> , Constanța 1998
	Covaceff Petre , <i>Cimitiriu viu de la Sulina</i> , Constanța 2003
	Φωκάς Σ. , <i>Οι Έλληνες εις την ποταμοπολίαν του Κάτω Δουνάβευς</i> , Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1975
	Μαρκοπούλου Μ. , <i>Οι Κεφαλλήνες και οι Ιθακήσιοι στη ναυτιλία του Δουνάβευς</i> , Αθήνα 1967
	Κουρελάρου Β. , <i>Οι Εκκλησίες των Ελληνικών Κοινοτήτων της Ρουμανίας τον ΙΘ' αιώνα</i> , 2006
	Βέλια Héléne , "L' instruction aux communautés grecques de Roumanie (1869-1878)", <i>Balkan Studies</i> , 16, 1975, 5-13

Webliography :

	Primaria Orasului Sulina http://sulina.romclub.ro/index_ro.html
--	---

Glossary :

	ελεύθερος λιμένας, ο (porto franco) Ο ελεύθερος λιμένας, ή porto franco στη διεθνή ορολογία, ήταν εμπορικό λιμάνι όπου είχαν καταργηθεί οι τελωνειακοί δασμοί, ιδίως μάλιστα επί εμπορευμάτων που αποθηκεύονταν προσωρινά ή διαμετακομίζονταν εκεί από άλλα λιμάνια. Γνωστά ελεύθερα λιμάνια ήταν στη Μεσόγειο της Τεργέστης και του Λιβόρνου ενώ στη Ρουμανία το Γαλάτσι, ο Σουλινας, η Βραϊλα και η Κωνσταντζα.
	καϊμακαμλίκι, το Οθωμανική διοικητική μονάδα που αντικατέστησε τον καζά στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.
	μουτσαριφλίκι, το Οθωμανική διοικητική μονάδα μεσαίου μεγέθους που αντικατέστησε το σαντζάκι κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.
	φιρμάνι, το Σουλτανικό διάταγμα το οποίο έφερε το μονόγραμμα-υπογραφή του σουλτάνου (τουγράς).

Sources

Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1880.

Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 29/3, 1882.

Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 58/1, 1890.

Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, φάκ. 29/5, 1936.

Υπουργείον Εξωτερικών, *Διπλωματικά Έγγραφα κατατεθέντα εις την Βουλήν υπό του επί των εξωτερικών υπουργού* (Αθήναι 1906).

Σουλινάς

Ancheta Industrială din 1901-1902, Industria Mare (Bucureşti 1902).

Colescu, L., *Recensământul general al Populaţiunei României. Rezultate definitive* (Bucureşti 1905).